

Doelstraat 13 / Lange Raamstraat. wijk: Vijfhoek

Soort	: Gevelsteen
Naam	: -
Datering gevelsteen	: 1696 dat verwijst naar de uitvinding van de Haarlemmerolie door Claes Tilly.
Bouwjaar	: 1907 / 1908
Architect	: J.H. Welsenaar
Bouwstijl	: nieuw-historiserende stijl
Perceel	: Indifferent (voorgedragen op de lijst voor nieuwe monumenten 2002)
Oorspronkelijke gevel	: Ja
Herplaatst	: -

Gevel

Gevelsteen

Plaats	: Boven in de top van de gevel
Omschrijving	: Soort wapenstein als topgevelversiering, een in een cartouche gevat harnashelm op een ronde cirkel waarin een vogel op een tak zit, aan beide zijden geflankeerd door lofwerk. Tevens staat er het jaartal 1696 in de lijst. De steen en het perceel zelf lijken mij niet uit die tijd te komen.
Materiaal	: Zandsteen
Afmetingen	: ± 880 h x 880 br mm
Kwaliteit	: Goed
Kenmerken	: Steen niet geschilderd
Opgenapt in	: -
Geschiedenis	: Historie en stijl

In dit pand was oorspronkelijk de fabriek voor Haarlemmerolie van Waaning Tilly gevestigd. Haarlemmerolie is een volksgeneesmiddel uit kruiden en zwavel, dat al meer dan 300 jaar bekend is. Het middel zou in 1696 zijn uitgevonden door de Haarlemmer Claes Tilly. Hieraan herinnert het Haarlemmeroliehuis aan het Spaarne 43, waar Tilly zijn vinding zou hebben gedaan. Het gebouw van Waaning Tilly is ontworpen door J.H. Welsenaar, een architect die vele panden bouwde in de stad, vaak in samenhang met nieuw te realiseren wijken. Hij werkte in historiserende trant. Begin twintigste eeuw volgde hij de nieuw-historiserende richting. Van hem is bekend dat hij in 1904 tezamen met de makelaar Fr. Erdtsieck en architect F.L. Oostenbroek in het kader van uitbreidingsplannen in het oosten van Haarlem, grond aankocht om deze via een ontwikkelingsmaatschappij in exploitatie te brengen. De bouwsculptuur aan de binnen- en buitenzijde het pand van Waaning Tilly is, te oordelen naar de stijl, vermoedelijk van de in Haarlem werkzame beeldhouwer Gerrit Veldheer (1857-1950) of van Louis Vreugde (1868-1936).

Voorgevel

Lijstgevel met drie vensterassen, een centraal geplaatste tuitgevel en aan de linkerkzijde een hoektoren. De ingang bevindt zich in de rechter vensteras. Het metselwerk is uitgevoerd in roodbruine baksteen in kruisverband met knipvoegen. De eerste bouwlaag heeft een hardstenen plint in blokverband met scharrering. Rond de hoofdingang is een hardstenen omlijsting, waarin het huisnummer 13 is gebeiteld. Houten rondboogkozijn met gezwenkt kalf, houten strokendeur en 10-ruits bovenlicht. De deur heeft koperen nagels en ijzeren roosters. Rechts van de ingang bevindt

zich een ijzeren trekbelmechanisme met stang en handgreep. Ook is er een verticaal geplaatste, hardstenen brievenbus met vismotief. De vensters hebben ramen, gescheiden door smalle bakstenen muurdammen en een hardstenen kalf en zijn voorzien van hardstenen lateien en lekdorpels. Er zijn enkelvoudige houten draairamen met weldorpels en 4-ruits bovenlichten. Boven het middelste raam is een tegeltableau met het opschrift 'Fabriek der OPRECHTE HAARLEMMEROLIE GEBR. S. WAANING'. De tweede bouwlaag bevat vensters van hetzelfde type, met markiezen binnen eenvoudige houten omlijstingen. Alle vensters van de eerste en tweede bouwlaag hebben moderne, niet-beschermenswaardige voorzetramen. De gevel heeft een houten kroonlijst, met goten op klossen en consoles, en in het midden een tuitgevel. Deze tuitgevel is voorzien van een 4-ruits oculus met hardstenen omlijsting en is bekleed met hardstenen dekplaten. De top bevat een gevelsteen met een lijst in de vorm van een gezwenkte boog. Op de steen is het jaartal 1696 vermeld, dat verwijst naar de uitvinding van de Haarlemmerolie door Claes Tilly.

Inventarisatie/beschrijving : drs. C.J.B.P. Frank & drs. J.H.J. van Hest

Literatuur:

M. Bulte e.a., *Van oude nijverheid tot nieuwe zakelijkheid. Geschiedenis van de belangrijkste zelfstandige ondernemingen die zich in Haarlem vestigden*, Haarlem 1998, p. 104-105.

